

Sermo II: Andrae archiepiscopi cretensis in Natalicium diem *Immaculatae* [panamomos (senza biasimo o critica) irrepressibile, stato che pertiene solo gli dei] *Dominae* [Signore assoluta] *Nostrae Dei Genitricis semperque Virginis Mariae et comprobatio ex veteri historia et diversis testimoniis quod ex David descenderit semine*

Iterum festivitas et iterum solemnitas et iterum ego convivium idoneus solemniter agens meam ipsius salutem et convocans universos *ad epulas* (pietanze; per esteso il pranzo, il banchetto; più comunemente in gr. *δειπνον* – *συμπόσιον*; Noi abbiamo *ἐστίασιν* contiene la radice di mangiare) *spirituales*. Quibus cum dei genitrix presit, deliciarum torrentibus suos pascit convivas, super quos vos, deo plenus Xpisti cuneus apum circumvolans, quasi quibusdam alvearis destillante dulcedine, veluti favo mellis collecto ad domum propriam repedatis. Et quis, rogo, proponeret huiusmodi desse delicias, eorum maxime qui huius iam bona gustaverunt edulia? Si enim, dum mensa dapibus pretiosis abundat, non antea quidam recedunt, nisi et supra satietatem delicias potiantur, quomodo non videatur admodum deridendum, priusquam presentia gustet mysteria, exilire quenquam a regia mensa [*βασιλικῆς τραπέζης*]? [*βασιλειος γὰρ καὶ βασιλίδος*]. *Regalis enim est epulatio* [*ἡ ἐστίασις*] et reginae a regali semine descendens [*da ciò che è regale discende il seme e il banchetto*]. Accedite itaque iterum, dilectissimi, et nostrum suscipite verbum, ad illam vos intentionem reducens, quae in precedentibus sermonibus valde bene historico textu nos liquida ex Davitica radice fuisse Xpistum edocuit. Hoc preterea ostenso etiam illa, germen radices consequenter manifestabitur. Et certe mihi valde *supervacaneum* esse videtur secundam solutionem affere, quae sit ea quae dicta est manifestior, ad probationem inambigue veritatis, cum curiosius quondammodo et latius exposita sit.

ORATIO III.

De immaculatae Dominae nostrae Dei Genitricis ac semper virginis Mariae Nativitate. Ostenditur etiam, tum ex Veteri historia tum ex veteris testimoniis, eam ex Davidis semine descendere (19).

Rursum festum, et rursum celebritas, rursumque ego commodus convivor, salutis meae festum agitando, atque omnes ad spirituales epulas invitans, quarum ansperx Dei Genitrix convivas suos voluptatis torrente pascit. In quo vos, o Christi **C** apiculæ, divine circumvolantes, velut ex quibusdam alvearibus dulcedinem stillantes, tanquam favo quodam mellis domi collecto huc acceditis. Et quis tandem est, qui ab his delicias abesse sustineat, ex his potissimum qui jam earum bonum degustarunt? Nam cum nonnulli sint, qui a mensa exquisitis cibis referta non prius abscedant, quam ultra etiam satietatem iis sese ingurgitarint, quid afferri potest, quin perquam ridiculum videatur, ante degustata hæc mysteria, e regia mensa excedere? Regium enim, ac reginae ex regio semine descendens est istud epulum. Agedum igitur, o charissimi, orationem nostram rursum excipite, quæ ad eundem illum vos scopum reducit, quem superiore oratione quam maxime sternens, **D** Christum ex Davidica radice ortum traxisse perspicue vobis ostendi. Hoc autem demonstrato, hanc quoque, ex qua ille iuxta carnem in lucem editus est, ex eadem radice fluxisse, certo argumento constabit. Ac mihi sane supervacaneum esse videtur secundam solutionem, ea, quam commemoravimus, apertionem et efficaciorē afferre, ad veritatis, curiosius jam quondammodo fusiusque a nobis expositæ,

ΛΟΓΟΣ Γ'.

Εἰς τὴν ἑνδέθλιον ἡμέραν τῆς παραμώμου Δεσποτρῆς ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Δειπυρθένου Μαρίας, καὶ ἀπόδειξις ἐκ Παλαιᾶς ἱστορίας, καὶ διαφόρων μαρτυριῶν, ὅτι ἐκ σπέρματος κατὰ γέναι τοῦ Δαβὶδ.

Πάλιν ἑορτῆ, καὶ πάλιν πανήγυρις, καὶ πάλιν ἐγὼ δεξιὸς ἐστίατωρ, πανηγυρίζων τὴν ἐμαυτοῦ σωτηρίαν, καὶ συγκαλῶν ἅπαντας πρὸς τὴν πνευματικὴν ἐστίασιν, ἧς ἡ Θεοτόκος ἐξάρχουσα, τῆς τρυφῆς τὸν χειμάρρου, τοὺς ἐαυτῆς ἐστιᾶ δαιτυμόνας. Ἐν ᾧ ἡμεῖς, ὁ Χριστοῦ μελισσῶν, ἐνθῆως περιιπτάμενοι, καθάπερ ἐκ τινῶν σιμέλων, ἀποστάζων γλυκασμὸν, οἷα κηρία μέλιτος οἰκαδε συλλεξάμενοι χωρεῖτε. Καὶ τίς ἂν ἔλοιτο τοιαύτης ἀπολειφθῆναι τρυφῆς, τῶν μάλιστα γευσασμένων ἤδη τῶν ταύτης καλῶν; **E**ἰ γὰρ τραπέζης ὄφεις πολυτελῶς εὐθηνουμένης οὐ πρὶν ἀφεστᾶσι τινες, εἰ μὴ καὶ πέρα τοῦ κόρου τῆς τρυφῆς ἀπολαύσειεν, πῶς οὐ λίαν δοκεῖ καταγέλαστον, πρὶν γευσθῆναι τῶν τῆδε μυστηρίων βασιλικῆς ἀποτηδῆσαι τραπέζης; Βασιλειος γὰρ καὶ βασιλίδος; ἐκ βασιλικῶν καταγομένης σπέρματος ἡ ἐστίασις. Δεῦρο γοῦν αὖθις, ἀγαπητοί, τὸν ἡμέτερον ὑποδέξασθε λόγον, πρὸς ἐκεῖνον ὑμᾶς τὸν σκοπὸν ἐπανάγοντα, ὃν ἐν τοῖς φθάσασιν εὖ μάλα κατεστρωκῶς, τῆς Δαβιτικῆς ῥίζης σαφῶς ὑμῖν τὸν Χριστὸν ὑπηγόρευσα. Τοῦτου δὲ δεικνυμένου, καὶ ἡ κατὰ σάρκα τοῦτον τεκοῦσα, τῆς αὐτῆς οὔσα ῥίζης φυτὸν εἰκότως ἀναφανήσεται. Καὶ μοι λίαν παρέλκον εἶναι δοκεῖ, δευτέραν λύσιν ἐπαγαγεῖν, τῆς βηθείσης ἐμφαντικωτέρας, πρὸς ἐνδειξιν τῆς ἀληθείας, περιεργότερον πῶς καὶ πλατύτερον πρὸς ἡμῶν ἐκτεθείσης. Ἄλλ' ὡς ἂν τὴν ἐριστικὴν τῶν ἐπιλυσσώντων Ἰουδαίων ἐνστασιν τῆ ἀληθείᾳ ταῖς τοῦ ψεύδους παρα-

^c Psal. xxxv, 9.

(19) Joanni Damasceno ascribitur a Jacobo Billio in ejus editione J. Damasceni Operum, p. 572. Edit.

Sermo III: Andrae archiepiscopi hierosolimitani laus in venerabilem Dormitionem Sactae Gloriosae Dei Genitricis semperque Virginis Mariae

Mysterium est praesens sollemnitatis, quae causam habet dei genitricis dormitionem et virtutem excedit sermonum. **Misterium**, quod ante quidem non a multis celebrabatur, sed nunc apud omnes honoratur pariter et amatur. Et hoc est nostra sollemnitatis, **mysterii scilicet (cioè) manifestatio** [ή τῶ μυστηρίου φανέρωσις], quin potius propagatio, quae preferre sermonibus volens silentium ab amore vim patitur et modicum quid illis cedit dicendi usu permissio, dum non habeant ausum et suam ipsius non ignorent infirmitatem, ut saltem mediocriter prolixi silentii arcanum devoveant. Munus ergo est sollemniter celebrandum, sed non obruendum; non quia recentem habet inventionem, sed quia ad proprium rediit decus. Non enim pro eo quod aliquibus, qui ante nos fuere, minus fuerit agnatum, idcirco et taceri decetero dignum est, sed quia omnino non effugit, sancrum est predicandum. Ergo una fiat et communis caelestium et terrenorum sollemnitatis et cum angelis laetentur homines et omnis lingua chorum ducat deique genitrici concinat “Ave!” Hoc enim et **Gabrihel mysterii fecit exordium**, quando - **quod omni est theologia manifestius** [ὅτε τὸ πάσης θεολογίας ἐκφανέστατον] - **Ihsu secundum nos facta diuinitus fictio** [ή καθ’ ἡμᾶς Ἰησοῦ θεοπλαστία] per ineffabilem dispensationem [κατ’ οἰκονομίαν ἄρρητον (inesprimibile)] in naturae uirginalis hergasterio noviter et decentissimo plasmabatur [ἐν τῷ παρθενικῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ (officina-laboratorio) καινοπρεπῶς (convenientemente nuovo) διεπλάττετο]. Et certe oportet nos quasi quoddam precipuum munus hoc reginae generis ante omnia offerre gratiarum officium. Quoniam decet etiam post transmigrationem dicere illi “Ave”; isola enim in nobis gaudium collocans primae parentis tristitiam pepulit. Canamus ergo tubis in Syon! Sumamus psalterium et citharam

ORATIO XIII.

In dormitionem sanctissimae Deiparae Dominae nostrae.

ΑΟΓΟΣ ΙΓ’.

Εἰς τὴν κοιμησιν τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου.

(CΟΜΒΕΡ. p. 131.)

Sacramentum est hodierna celebritas, cui ratio B et argumentum Dei Genitricis dormitio, vimque totam sermonis superat. Sacramentum est, hactenus quidem paucis celebratum (83), quod tamen omnes honori ac desiderio habeant. Nostra porro solemnitas et celebris conventus, sacramenti declaratio, sive explicatio est: ac quamvis libens silentium verbis anteponat, vim tamen faciente desiderio, etiam modicum aliquantulum cedens, quanquam non habentibus fiduciam, ac nec propriam ignorantibus infirmitatem, aut quam modice longae taciturnitatis arcano defuncturi simus, loqui permittit. Festo ergo conventu ac laetitia publica celebrandum donum, non tenebris obruendum: non obruendum, inquam, velut recens inventum, sed quod ad suum illum decorem redierit, celebrandum. Non enim quo nonnulli majorum perspectum minus habuerint, etiam modo sileri debuerit, imo quod non protus effugerit, sancte fuerit celebrandum. Sit ergo unus hodie caelestium C terrestriumque communis festus conventus, parique laetitia cum angelis homines gaudeant, ac lingua omnis saliat, Aveque illud Deiparae accinat. Hoc enim etiam Gabriel olim sacramenti fecit exordium, cum dispensatione ineffabili, quod theologiae totius et divinorum clarissimum est 1, divina Jesu in hominem fictio (84), novum decorum ratione formaretur, in virginali naturae officina. Ac omnino operae pretium est, ut nunc iterum, ceu precipuum honorarium, munus hoc offeramus D Reginae hominum. Plane enim congruit, ut vel migranti dicamus Ave: quippe sola conciliato gaudio parentis primae fugavit tristitiam. «Clangamus tuba in Syon», assumamus psalterium et ci-

Μυστήριον ἡ παροῦσα πανήγυρις, ὑπόθεσιν ἔχουσα τῆς Θεοτόκου τὴν κοιμησιν, καὶ λόγων ὑπεραίρουσα δύναμιν. Μυστήριον, οὐ παρὰ πολλοῖς μὲν ἤδη τελούμενον, παρὰ πᾶσι δὲ νῦν καὶ τιμώμενον καὶ στεργόμενον. Καὶ τοῦτο ἡμῶν ἐστὶν ἡ πανήγυρις, ἡ τοῦ μυστηρίου φανέρωσις, ἡτ’ οὖν ἐξάπλωσις. Εἰ καὶ προκρίνειν ἐθέλουσα τῶν λόγων τὴν σιωπὴν ⁸³, ὑπὸ τοῦ πόθου βιάζεται, καὶ μικρὸν ὅσον αὐτοῖς ὑπενδίδωσι τοῦ λέγειν παραχωροῦσα· καίπερ οὐκ ἔχουσι τὸ θαρβεῖν, οὐδὲ τὴν ἑαυτῶν ἀγνοοῦσιν ἀσθένειαν, ἢ ὅπως ἂν μετρίως ἀφοσιώσωνται τῆς μακρᾶς σιωπῆς τὸ ἀπόρρητον. Πανηγυριστέον οὖν τὸ δῶρον, ἀλλὰ μὴ συγχωστέον· μὴ ὅτι πρόσφατον ἔχει τὴν εὐρεσιν, ἀλλ’ ὅτι πρὸς τὴν οἰκείαν ἐπανῆλθεν εὐπέπειαν. Οὐ γὰρ ἐπέλοι τισὶ τῶν πρὸ ἡμῶν οὐ διεγνωστο, ἤδη καὶ σιωπᾶσθαι ἄξιον· ἀλλ’ ὅτι μὴ πάντῃ διέφυγε, κηρύττεσθαι δεῖον. Οὐκοῦν γενέσθω μίᾳ κοινῇ σήμερον οὐρανίων καὶ ἐπιγείων πανήγυρις, καὶ ἀγγέλοις συνευφραίνεσθωσαν ἄνθρωποι, καὶ πᾶσα γλῶσσα χορευέτω καὶ προσφθέτω τῇ Θεοτόκῃ τὸ χαῖρε. Τοῦτο γὰρ καὶ Γαβριὴλ πρότερον ἐποιεῖτο ⁸⁴ τοῦ μυστηρίου προσίμιον, ὅτε τὸ πάσης θεολογίας ἐκφανέστατον, ἡ καθ’ ἡμᾶς Ἰησοῦ θεοπλαστία, κατ’ οἰκονομίαν ἀρρήτον, ἐν τῷ παρθενικῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ καινοπρεπῶς διεπλάττετο. Καὶ χρὴ γε πάλιν ἡμᾶς ὡσπερ τι γέρας ἐξαιρετόν τοῦτο τῇ Βασίλιδι τοῦ γένους προσαγαγεῖν χαριστήριον· ὅτι δὴ πρέπει καὶ μεταστάσῃ λέγειν αὐτῇ τὸ χαῖρε. Μόνῃ γὰρ ἡμῖν τὴν χαρὰν εἰσοικίσασα, τὴν λύπην ἐξήλασε τῆς προμήτορος. «Σαλπίζωμεν οὖν σάλπιγγιν ἐν Σιών ἀναλάδωμεν ψαλτήριον καὶ κιθάραν.» Ἐσώμεν τῇ Μητρὶ τοῦ Θεοῦ, ἔσώμεν οὐκ ἐπιθαλάμιον, ἀλλ’ ἐπιτάφιον ἀνακρουόμενοι μέλος. Φιλοπευστήσεις δ’ ἂν τις εἰκότως τῶν λίαν ἐπεσκευμένων· Ὅτου δὴ χάριν

